

Προπτυχιακή Εργασία

Δουλής Κυριάκος

Τύπος και Δημόσια Πρόσωπα

Εισαγωγή

Τα ζητήματα που αποτελούν αντικείμενα μελέτης των κοινωνικών επιστημών δεν μονοπωλούνται αποκλειστικά από ένα εΜέρος Γ' Αποτελέσματα

γα. Επιγραμματικά

Έπειτα από τη θεώρηση του θεωρητικού μέρους σε γενικό και ειδικό επίπεδο και την επεξεργασία της νομολογίας προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Η σχέση τύπου και δημοσίου προσώπου είναι ειδική.
- Είναι μια σχέση έντασης που επικεντρώνεται σε επίπεδο προσωπικότητας (α. 2 Σ.).
- Τα δημόσια πρόσωπα απολαμβάνουν δημοσιότητας και εκτίθενται στο κοινό.
- Ο τύπος έχει ως σκοπό την πληροφόρηση και σχετίζεται με τη δημοσιότητα.
- Είναι νομικά θεμιτό ο τύπος να πληροφορεί και να κρίνει ακόμα και με οξύ τρόπο τα δημόσια πρόσωπα.
- Ή αλλιώς, είναι νομικά θεμιτό να υποχωρεί το δικαίωμα της προσωπικότητας του δημοσίου προσώπου χάριν του θεσμού της ελευθεροτυπίας.
- Το νομικά θεμιτό προκύπτει σε συνταγματικό επίπεδο με εφαρμογή της μεθόδου της θεσμικής προσαρμογής.
- Σε επίπεδο νόμου χρησιμοποιείται η μέθοδος του δικαιολογημένου συμφέροντος και η θεωρία της συναίνεσης.
- Το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί την έννοια του θεμιτού σκοπού και την ελευθερία της έκφρασης (α. 10 ΕΣΔΑ).
- Και η ελευθεροτυπία υπόκειται σε όρια
- Η κριτική του τύπου σε δημόσιους λειτουργούς είναι απαραίτητο να σχετίζεται με το λειτούργημά τους και να είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας.

γβ. Επίλογος

Συμπερασματικά και σύμφωνα με όσα γράφτηκαν παραπάνω ο θεσμός της ελευθεροτυπίας για να συμπορευτεί με το δικαίωμα στην προσωπικότητα απαιτεί από το τελευταίο να προσαρμοστεί στις επιταγές του. Έτσι τα δημόσια πρόσωπα αιτιωδώς συνδεδεμένα, λόγω της δημοσιότητας που απολαμβάνουν, με τον τύπο, οφείλουν να ανέχονται παρεμβολές στην προσωπικότητά τους χάριν της ελευθεροτυπίας. Η παραπάνω διαπίστωση συνεπικουρείται από το δικαιολογημένο ενδιαφέρον που δημιουργείται γύρω από τη ζωή τους και από το σκοπό της προαγωγής κοινωνικά σημαντικών θεμάτων που ο τύπος προωθεί και υπηρετεί. Η νομική επιστήμη με τις μεθόδους της δικαιολογεί τη συμπόρευση θεσμών και δικαιωμάτων μέσα στο Σ. . Καταφέρνει λοιπόν να συγκεράσει την προσωπικότητα με την ελευθεροτυπία σε βάση οριοθετήσεων, προσαρμογών και αλληλοϋποχωρήσεων.

Επέκταση-Προσωπικές απόψεις

Η δημοσιότητα αποτελεί μέσο προώθησης της φήμης ενός προσώπου, γεγονός που σημαίνει ατομικά οφέλη σε κοινωνικό, ηθικό και οικονομικό επίπεδο. Το πρόσωπο της επικαιρότητας αποκτά πολλαπλά οφέλη από τη δημοσιότητα που απολαμβάνει. Η δημοσιότητα θέτει υπό το μικροσκόπιο της κοινωνίας πρόσωπα που αυτοπροσδιορίζονται ως δημόσια. Συνεπώς τα εν λόγω πρόσωπα παρέχουν τη συναίνεσή τους στο να γίνονται αντικείμενα δημοσιότητας, γεγονός που τα θέτει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

Καλλιτέχνες, δημοσιογράφοι, επιχειρηματίες, πολιτικοί, ελεύθεροι επαγγελματίες, δημόσιοι λειτουργοί (δικαστές, κληρικοί, καθηγητές), αθλητές και λοιποί είναι δυνατόν να αποκομίσουν οφέλη χρησιμοποιώντας τη δημοσιότητα και θέτοντας εαυτούς ενώπιον του κοινού. Τα δημόσια πρόσωπα πιστώνονται τα οφέλη της δημοσιότητας – πολιτική

αναγνωρισιμότητα για τα πολιτικά πρόσωπα, οικονομικά οφέλη για καλλιτέχνες, δημοσιογράφους, επιχειρηματίες, αθλητές που προκύπτουν και μέσω της διαφήμισης, κ.α. –

Από την άλλη πλευρά η δημοσιότητα έχει από τη φύση της και κάποιο κόστος. Αυτό συνίσταται σε κοινωνικό επίπεδο στη συρρίκνωση του δικαιώματος στην ιδιωτικότητα, κάτι που, ωστόσο, ανάλογα με την περίπτωση, είναι οικονομικά, κοινωνικά και – όπως αναλύθηκε παραπάνω – νομικά θεμιτό.

Όταν, για παράδειγμα, κάποιος αθλητής αμείβεται αδρά για να παρέχει τις αθλητικές του υπηρεσίες σε μια ποδοσφαιρική ανώνυμη εταιρεία οφείλει να είναι πιο ελαστικός όσον αφορά την προσβολή της προσωπικότητάς του. Ή ακόμα ένας δικηγόρος που εκμεταλλεύεται τη δημοσιότητα για να βελτιώσει τη φήμη του, ώστε να διευρύνει τον κύκλο των πελατών-εντολέων του, είναι απαραίτητο να επωμιστεί και το κόστος από αυτή τη διαδικασία.

Κρίσιμη ωστόσο επισήμανση αποτελεί εκείνη που επιτάσσει να μην καταλύεται το δικαίωμα στην προσωπικότητα χάριν του θεσμού της ελευθερίας του τύπου. Αυτό επιτάσσεται συνταγματικά και από τις οριοθετήσεις του δικαιώματος της ελευθερίας του τύπου (α. 5 §1), λόγω της ανάγκης συνύπαρξης τόσο των θεσμών όσο και των δικαιωμάτων στην έννομη τάξη, χωρίς το ένα να αναιρεί το άλλο. Παρόλα αυτά είναι δυνατόν πολλές φορές στην πράξη να καταλύεται η έννοια της προσωπικότητας σε βάρος της πληροφόρησης. Πολλές φορές δηλαδή παρατηρείται στην πράξη το φαινόμενο της κατάλυσης του δικαιώματος της ανθρώπινης αξίας, στην ειδική της έκφανση, από τον τύπο. Ο εκδότης του εντύπου ασκεί καταχρηστικά το δικαίωμα στην ελευθεροτυπία και δημοσιεύει σε πολλές περιπτώσεις άρθρα ή φωτογραφίες που εμπεριέχουν πρόσωπα της προσωπικότητας, που κατάφωρα προσβάλλουν την προσωπικότητα τους. Χάριν παραδείγματος ορισμένες εφημερίδες, προφασιζόμενες ενημερωτικούς λόγους, δημοσιεύουν παράνομα φωτογραφίες ιδιωτικών στιγμών δημοσίων προσώπων – λ.χ. σεξουαλικού περιεχομένου – γνωρίζοντας ότι οι πωλήσεις του εντύπου τους θα αυξηθούν λόγω του ενδιαφέροντος του κοινού. Προβαίνουν σε μια ανάλυση κόστους-οφέλους, όπου το κόστος είναι η δικαστική αποζημίωση που πιθανόν χρειαστεί μελλοντικά να καταβάλλουν στο θιγόμενο πρόσωπο και το όφελος τα κέρδη (και τα μακροπρόθεσμα) από τις πωλήσεις. Αν το αποτέλεσμα της ανάλυσης είναι θετικό για την εφημερίδα, λειτουργούν παράνομα αλλά και καταχρηστικά και δημοσιεύουν τις φωτογραφίες που κατά βάσει καταλύουν εντελώς το δικαίωμα στην προσωπικότητα του δημοσίου προσώπου. Κατά την άποψη του γράφοντος η δικαστική οδός για το δημόσιο πρόσωπο σε πολλές περιπτώσεις δεν το ικανοποιεί ηθικά, διότι καθυστερεί να φέρει αποτελέσματα και καρποφορεί σε περίοδο που το κοινό έχει χάσει το ενδιαφέρον του για το ζήτημα.

Η νομική επιστήμη (νομική ορολογία και η νομική μεθοδολογία) δεν προσθέτει κάτι παραπάνω στην ουσία και στην οικονομική ανάλυση της υπό εξέταση σχέσης. Ρυθμίζει βάσει του θετού δικαίου τα όρια του κόστους της δημοσιότητας. Περιορίζεται δηλαδή στην τεκμηρίωση της παραπάνω πραγματικότητας με βάση το θετό δίκαιο.

Βασικά εργαλεία για τη νομική αποτύπωση και τεκμηρίωση της παραπάνω κοινωνικής πραγματικότητας αποτελούν η θεσμική προσαρμογή του δικαιώματος της προσωπικότητας στο θεσμό του τύπου και της ελευθεροτυπίας, με παράλληλη χρήση της έννοιας του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος του θετού δικαίου.

Κατά την άποψη του γράφοντος η σχέση δημοσιότητας ποικίλλει ανάλογα με την υπάρχουσα σχέση. Συνεπώς ένας γενικός και αφηρημένος κανόνας που θα ρύθμιζε όλες τις σχέσεις πιθανόν να μην ανταποκρινόταν σε όλες τις περιπτώσεις. Άρα οι ad hoc κρίσεις των Δικαστηρίων θα ήταν πιο αξιόπιστες.

Σ' αυτή τη βάση της περιπτωσιολογικής κρίσης τα νομικά εργαλεία της θεσμικής προσαρμογής και του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος είναι χρήσιμα. Ο δικαστής έχει τη δυνατότητα να οδηγηθεί σε ασφαλή αποτελέσματα ακολουθώντας τις παραπάνω μεθόδους.

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

πιστημονικό πεδίο. Ένα ζήτημα είναι δυνατόν να τίθεται ταυτόχρονα στο «μικροσκόπιο» περισσότερων του ενός επιστημονικών κλάδων, στα πλαίσια της διεπιστημονικότητας. Ωστόσο η παρούσα εργασία θα κινηθεί εντός του πλαισίου της νομικής επιστήμης. Έτσι σύμφωνα με τον Πέτρο Α. Γέμπο, «Οι δεοντολογικές ή κανονικές επιστήμες δεν επιδιώκουν αύξηση του πληροφοριακού μας δυναμικού, αλλά αξιολόγηση και ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων». Η νομική επιστήμη συγκαταλέγεται στις κανονικές-δεοντολογικές επιστήμες. Άρα η παρούσα εργασία, ως νομική, κινείται de facto και εξ ορισμού στην αξιολόγηση και ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων και εν προκειμένω στην αξιολόγηση του τύπου και των δημοσίων προσώπων.

Στόχος της εργασίας είναι συγκεκριμένα και κατ' αρχήν η σκιαγράφηση του τρόπου που εφαρμόζεται και ρυθμίζεται το ατομικό δικαίωμα της προσωπικότητας εντός του συνταγματικά προσδιορισμένου θεσμού του τύπου. Το πώς δηλαδή εφαρμόζεται το δικαίωμα στην προσωπικότητα εντός της έννομης σχέσης της δημοσιότητας ως προσδιοριστικής ιδιότητας του τύπου. Ειδικότερα όμως θα διερευνηθεί ο τρόπος που συμπλέουν το δικαίωμα στην προσωπικότητα ενός προσώπου το οποίο θεωρείται δημόσιο με το πλαίσιο-έννομη σχέση που το ίδιο το δημόσιο πρόσωπο θέτει τον εαυτό του και ορίζεται ως η έννομη σχέση της αυξημένης δημοσιότητας που τα εν λόγω πρόσωπα «απολαμβάνουν».

Όπως προκύπτει λοιπόν, πρώτη προτεραιότητα θέτουμε τους όρους του «προβλήματος» αποτελεί ο ορισμός των προκειμένων εννοιών. Προβαδίζει δηλαδή η οριοθέτηση των εννοιών της προσωπικότητας, του τύπου, της δημοσιότητας και του δημοσίου προσώπου. Έπεται η θεώρηση του καθενός δικαιώματος τόσο σε γενικό όσο και σε ειδικό επίπεδο. Ακολουθεί η προβληματική της έννοιας των δημοσίων προσώπων και η αντιπαράθεση και η περιγραφή της αλληλεπίδρασης των δύο δικαιωμάτων υπό το πρίσμα της έννοιας των δημοσίων προσώπων. Έπειτα θα αναφερθεί ενδεικτικά ο τρόπος προσέγγισης της προβληματικής από τη νομολογία, κυρίως σε εθνικό αλλά και σε υπερεθνικό επίπεδο. Τέλος θα αναφερθεί το συναχθέν συμπέρασμα, ενώ θα τεθούν και προσωπικές απόψεις του γράφοντος σχετικά με το υπό εξέταση θέμα. Στο τέλος της εργασίας παρατίθενται ορισμένα γραφήματα που απεικονίζουν παραστατικά τα προκύπτοντα θεωρητικά ζητήματα, στα οποία σχήματα γίνονται και παραπομπές στο σώμα της εργασίας.

ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ

Μέρος Α' Γενική Επισκόπηση – γενική σχέση –

αα. Ορισμός των εννοιών

Ο ορισμός των εννοιών αποτελεί μείζον ζήτημα για τους κοινωνικούς επιστήμονες. Ειδικά για το νομικό επιστήμονα οι ορισμοί των εννοιών οριοθετούν παράλληλα και τα επιστημονικά «εργαλεία» του, τα οποία οφείλει να διαχειριστεί ώστε να καταλήξει σε νομικά συμπεράσματα. Επίσης θέτουν τη βάση της παραγωγικής μεθόδου, και παρόλο που προκύπτουν επαγωγικά – με λογικά έγκυρο τρόπο δηλαδή – αποκτούν εννοιολογική υπόσταση. Αυτή η υπόστασή τους παρέχει τη δυνατότητα να υπάγονται σ' αυτούς συγκεκριμένες πραγματικές καταστάσεις

Είναι έργο δυσχερές, αλλά ωστόσο συνεπές και στο σωκρατικό αίτημα του «ορίζεσθαι καθόλου». Ειδικά όμως το έργο του νομικού καθίσταται κατά τι ευκολότερο εφόσον κατ' αρχήν οφείλει να αποδέχεται τον ορισμό μιας έννοιας όπως προκύπτει από το θετό δίκαιο και τους κανόνες της νομικής ερμηνείας, αλλά ακολουθώντας και τα πορίσματα της νομολογίας. Το έργο του νομικού δηλαδή κινείται κατ' αρχήν εντός του θετού-νομικού πλαισίου.

Στη συγκεκριμένη εργασία ζητείται να διερευνηθεί ο τρόπος που διαπλέκεται ο τύπος με τα δημόσια πρόσωπα. Συγκεκριμένα γεννιέται σε εμπειρικό στάδιο αμέσως το κρίσιμο νομικό ερώτημα, κατά πόσον και πώς ο θεσμός του τύπου επιδρά στην προσωπικότητα των ατόμων που είναι στην επικαιρότητα και απολαμβάνουν δημοσιότητας. Συνεπώς προεπιστημονικά και εμπειρικά τίθεται το αίτημα του ορισμού των κρίσιμων εννοιών, όπως της προσωπικότητας, του τύπου, του δημοσίου προσώπου και της δημοσιότητας.

i) Κατά το κοινό γλωσσικό αισθητήριο

Εν προκειμένω τίθεται το ζήτημα του ορισμού των εννοιών της προσωπικότητας, του τύπου, της δημοσιότητας και του δημοσίου προσώπου αρχικά σύμφωνα με το κοινό γλωσσικό αισθητήριο.

Έτσι, η προσωπικότητα σημαίνει «τα φυσικά, πνευματικά, ψυχικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ενός ανθρώπου ως σύνολο, που το καθιστούν ξεχωριστή και ανεξάρτητη οντότητα» (ετυμ. προς+ορώ., μεταφραστικό δάνειο, πβ αγγλ. personality)

Ακόμα Τύπος είναι μεταξύ άλλων «το σύνολο των εφημερίδων και των περιοδικών, καθώς και το σύνολο των ανθρώπων που εργάζονται σε αυτά, ενώ κατ' επέκταση αποτελεί τη δημοσιογραφία» (ετυμ. αρχ. τύπτω) .

Κατά το κοινό γλωσσικό αισθητήριο δημοσιότητα είναι η «γνωστοποίηση», δηλαδή «η περιέλευση ενός γεγονότος στην κοινή αντίληψη ή αλλιώς η γνώση στο ευρύ κοινό» . Τέλος, δημόσιο πρόσωπο αποτελεί «το κάθε άτομο ως ξεχωριστή οντότητα που σχετίζεται και ασχολείται με το κοινό και θέτει τον εαυτό του σε προβολή τέτοια ώστε να διαμορφώνεται για αυτό μια διάχυτη κοινή αντίληψη-γνώμη» .

ii) Σε νομική βάση – γενική σχέση –

Ακολουθεί η οριοθέτηση των παραπάνω εννοιών σε νομική βάση, στάδιο το οποίο αποτελεί κρίσιμο για την παρούσα εργασία. Η κρισιμότητα έγκειται στο γεγονός ότι κάθε νομικός ορισμός μιας έννοιας αποτελεί και οριοθέτηση του προστατευτικού περιεχομένου του κύκλου του δικαιώματος που κατοχυρώνεται συνταγματικά όπως και του πυρήνα του δικαιώματος . Έτσι όποια περίπτωση είναι εκτός του οροθετικού κύκλου του συνταγματικού δικαιώματος –άρα εκτός του εννοιολογικού πεδίου που περιβάλλεται από την οροθετική περιφέρεια, δεν απολαμβάνει συνταγματικής προστασίας.

ii)Α Προσωπικότητα

Υπό το νομικό πρίσμα η προσωπικότητα κατοχυρώνεται κυρίως στα α.α. 2§1 και 5§1 Σ. και στα α.α. 57, 59 και 932 ΑΚ, ενώ ο ΠΚ την προστατεύει στα α. 299 επ. και 361 επ.. Εκπηγάζει από το μητρικό δικαίωμα της ανθρώπινης αξίας που κατοχυρώνεται στο α. 2 § 1 Σ.

Η προσωπικότητα ως έννοια τελεί σε σχέση ειδικού προς γενικό με το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξία . Έτσι, εφόσον η ανθρώπινη αξία είναι το σύνολο των γενικών υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του ανθρώπινου γένους και ταυτίζεται με τον άνθρωπο και άρα ο όρος ανθρώπινη αξία είναι ένας νομικός terminus technicus της έννοιας του ανθρώπου, ο όρος προσωπικότητα δεν μπορεί να είναι άλλο παρά η ανθρώπινη αξία του καθενός συγκεκριμένου ατόμου. Η προσωπικότητα δηλαδή δηλώνει τον τρόπο που εμφανίζονται-εκδηλώνονται ειδικά σε κάθε συγκεκριμένο άτομο τα γνωρίσματα του ανθρώπινου γένους (υλικά, πνευματικά, κοινωνικά).

Ορισμός της έννοιας της προσωπικότητας δεν δίδεται ούτε στο Σ. (λόγω του γενικού και αφηρημένου χαρακτήρα του), αλλά ούτε και στον ΑΚ. Έργο της επιστήμης και της νομολογίας αποτελεί να ορίσει την έννοια της προσωπικότητας.

Έτσι τα α. 5§1 Σ. και ο ΑΚ στα α. 57 και 59 δεν προστατεύουν την προσωπικότητα εν στενή έννοια (την ικανότητα δικαίου). Συνεπώς η προσωπικότητα ορίζεται ευρέως. Σ' αυτή τη βάση η προσωπικότητα υπό νομική έννοια συγγενεύει με την έννοια που έχει κατά το κοινό γλωσσικό αισθητήριο και έγκειται οντολογικά σε «όλες τις αστάθμητες αξίες που απαρτίζουν την ουσία του ανθρώπου» και διασφαλίζεται ως αγαθό για το κάθε άτομο χωριστά, ενώ είναι δυνατών και τα ΝΠ να έχουν δικαίωμα στην προσωπικότητα . Αναφέρεται στον άνθρωπο ως προς όλες του τις υποστάσεις. Αναλυτικά , καλύπτει την φυσική υπόσταση του ανθρώπου (τη ζωή, την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα), την ψυχική υπόσταση (τον ψυχικό και συναισθηματικό κόσμο), την ηθική υπόσταση (τιμή και αξιοπρέπεια), την ανάπτυξη της προσωπικότητας (όλες οι νόμιμες ανθρώπινες δραστηριότητες και εκδηλώσεις), τα μέσα προσδιορισμού του προσώπου (όνομα, φωνή, εικόνα, φήμη κλπ.), τα προϊόντα της διάνοιας, το απόρρητο (ιδιωτική ζωή, προσωπικές-οικογενειακές δραστηριότητες, το επάγγελμα κλπ.), τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, την απόλαυση των κοινοχρήστων, την ανέλιξη κ.α. .

ii)B Τύπος

Η νομική έννοια του τύπου προκύπτει κατ' αρχήν από το Σ. Έτσι το α. 14§§1 και 2 το Σ. προστατεύει τον τύπο. Ο συγκεκριμένος όρος νοείται τόσο αντικειμενικά όσο και υποκειμενικά .

Στην §1 ο όρος χρησιμοποιείται με την αντικειμενική του έννοια και δηλώνει το μέσο έκφρασης των στοχασμών. Τύπος δηλαδή με την αντικειμενική έννοια του όρου θεωρείται το έντυπο ως υλικός φορέας και συγκεκριμένα το φύλλο της εφημερίδας (για τον έντυπο τύπο), το έντυπο του περιοδικού (για τον περιοδικό τύπο) και η ιστοσελίδα (για τον ηλεκτρονικό τύπο). Κατ' επέκταση τύπος με αντικειμενική έννοια είναι κάθε μέσο έκφρασης των στοχασμών.

Τύπος με την υποκειμενική έννοια του όρου είναι «το υποκείμενο (η και κατ' επέκταση η μέθοδος) της παραγωγής εντύπων» . Είναι δηλαδή η μονάδα παραγωγής που καλείται εφημερίδα, η παραγωγή του περιοδικού και η δημιουργία ιστοσελίδας. Η §2 του α. 14 χρησιμοποιεί την υποκειμενική έννοια του τύπου και την διασφαλίζει με καθεστώς ελευθερίας. Το εν λόγω άρθρο δηλαδή – εκτός του ότι κατοχυρώνει την ελευθερία της έκφρασης – καθιερώνει την παραγωγική δραστηριότητα που σχετίζεται με τον τύπο.

Ειδικότερα τύπος με αντικειμενική έννοια (κατ' εφαρμογή της §1 του α. 14 Σ.) όπως συγκεκριμενοποιείται και από το νομοθέτη στο α. 1 του α.ν. 1092/1938 είναι κάθε «προϊόν μέσου μαζικής παραγωγής, στο οποίο απεικονίζεται κείμενο ή παράσταση» . Παρακάτω ακολουθεί ανάλυση του προηγούμενου ορισμού.

Η έννοια του τύπου χαρακτηρίζεται από ορισμένες ιδιότητες. Οντολογικά είναι το προϊόν, δηλαδή το πράγμα (με την έννοια του α. 947ΑΚ) – ή αλλιώς το υλικό αντικείμενο – , ανεξαρτήτως της ύλης που χρησιμοποιείται (ενδεχομένως να είναι και ανύπαρκτη η ύλη, όπως συμβαίνει με την ιστοσελίδα). Το υλικό, για να χαρακτηριστεί ως προϊόν τύπου είναι απαραίτητο να προέρχεται από μέσο μαζικής παραγωγής. Κρίσιμο δηλαδή κριτήριο για να δημιουργηθεί προϊόν τύπου αποτελεί η έννοια της μαζικότητας. Έτσι σημασία έχει να υπάρχει η δυνατότητα διάδοσης σε ευρύτερο κύκλο προσώπων.

Άρα είναι κατ' αρχήν αδιάφορη τεχνική διαδικασία (φωτοσύνθεση ή μηχανική παραγωγή) παραγωγής, υπό την προϋπόθεση όμως να χρησιμοποιείται μηχανοποιημένη γραμμή παραγωγής που σήμερα εξασφαλίζει μαζικότητα παραγωγής (αποκλειόμενων έτσι των χειρογράφων).

Επιπρόσθετα για να χαρακτηριστεί ένα προϊόν ως προϊόν τύπου είναι αδιάφορη η μορφή του και τα απεικονιζόμενα θέματα, αρκεί να γίνεται αντιληπτό στην όραση. Το έντυπο είναι δυνατόν να περιέχει μόνο κείμενο, φωτογραφίες και παραστάσεις, και όχι φωνογραφίες, ήχο, ή μαγνητικές κασέτες, ή CD, ή DVD, διότι η δεύτερη κατηγορία ρυθμίζεται ρητά στο α. 15§1, όπου αποκλείεται γι' αυτήν την κατηγορία αποτύπωσης πληροφοριών η εφαρμογή του α. 14.

Τέλος ο τύπος απαιτείται να εμπεριέχει κάποιο μήνυμα. Δεν αποτελεί τύπο μια διακοσμητική παράσταση, αλλά μια έντυπη έκφραση που δηλώνει γνώμη σχετικά με κάτι.

Τύπος υπό υποκειμενική έννοια είναι η τυπογραφία, η μονάδα παραγωγής, δηλαδή η δημοσιογραφία στο σύνολό της. Ειδικότερα είναι το σύνολο των εκδιδόμενων εφημερίδων και κάθε φύσης περιοδικών.

Υπό στενότερη υποκειμενική έννοια τύπος θεωρείται ο δημοσιογραφικός, δηλαδή κυρίως ο ημερήσιος Δεσπόζοντα ρόλο στη συγκεκριμένη στενή έννοια παίζουν οι εφημερίδες. Όπως ορίζει στο α. 4 ο α.ν. 1092/1938 «εφημερίδα είναι παν έντυπον καθ' έκαστην ή κατά μεγαλύτερα αλλά τακτά πάντως χρονικά διαστήματα μέχρις ενός κατ' ανώτατον όριον μηνός εκδιδόμενον και περιέχον ύλην γενικού πολιτικού και κοινωνικού ενδιαφέροντος, ήτο ειδήσεις, κρίσεις επί ζητημάτων απασχολούντων τη δημόσιαν γνώμην, αναγγελίας, διαφημίσεις.» Συνεπώς είναι δύο τα είδη που στοιχεί της έννοιας της εφημερίδας και συνίστανται στην τακτικότητα της έκδοσης και στο περιεχόμενο της που απασχολεί τη δημόσια γνώμη.

Λόγω του πολυσχιδούς του νομικού ορισμού της έννοιας του τύπου είναι απαραίτητο να γίνει μια διευκρίνιση. Η εργασία τιτλοφορείται «Τύπος και δημόσια πρόσωπα». Με κριτήριο και την υπάρχουσα νομολογία και το προκείμενο θέμα, στην παρούσα προσέγγιση του θέματος θα γίνει χρήση της υποκειμενικής έννοιας του τύπου, με έμφαση στις εφημερίδες. Λόγω της φύσης του θέματος κατ' αρχήν εν προκειμένω δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον το υλικό μέσο, δηλαδή ο τύπος υπό αντικειμενική έννοια.

ii)Γ Δημόσιο Πρόσωπο

Η έννοια του δημόσιου προσώπου συνδέεται με την έννοια του κοινού γλωσσικού αισθητηρίου. Είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια της δημοσιότητας. Έτσι προβαδίζει η έννοια της δημοσιότητας.

Η δημοσιότητα κατ' αρχήν απαιτεί δύο μέρη. Το μέρος που απολαμβάνει δημοσιότητα και το μέρος που αναγνωρίζει το πρόσωπο ως δημόσιο. Συγκεκριμένα δημιουργείται σχέση μεταξύ του δημόσιου προσώπου και του κοινού. Συνεπώς μεταξύ δημοσίου προσώπου και κοινού γεννάται μια σχέση, η σχέση δημοσιότητας, η οποία είναι έννομη σχέση αναγνωριζόμενη από το δίκαιο.

Η δημοσιότητα μπορεί να είναι παροδική ή διαρκής, επιδιωκόμενη ή μη, θετική ή αρνητική κ.ο.κ. . Η ποιοτική της φύση διαφέρει ανάλογα με τη φύση της σχέσης και εντοπίζεται ad hoc. Διαφέρει λοιπόν η φύση της σχέσης δημοσιότητας ενός καλλιτέχνη με το κοινό, από αυτή ενός επιστήμονα με το κοινό ή από αυτή ενός πολιτικού με το κοινό.

Παρακάτω (ειδικό μέρος) ακολουθεί ιδιαίτερη ανάπτυξη για το ζήτημα των δημόσιων προσώπων. Ωστόσο είναι απαραίτητο να γίνουν ορισμένες εννοιολογικές αποσαφηνίσεις. Η έννοια των «δημοσίων λειτουργιών» εισήχθη στο αμερικανικό δίκαιο το 1964 στην υπόθεση New York Times vs Sullivan. Η έννοια αυτή λειτούργησε ως «δούρειος ίππος» για την αντικειμενική ευθύνη του εκδότη για δυσφημιστικό δημοσίευμα. Από εκείνο το χρονικό σημείο και μετά ο εκδότης ενός εντύπου δεν ευθυνόταν και δεν υποχρεούταν σε αποζημίωση όταν το έντυπο που εξέδιδε περιείχε χαρακτηρισμούς για πρόσωπα που απήγοντο στην κατηγορία των δημοσίων λειτουργιών – εκτός εάν δημοσιευόταν ψευδής ισχυρισμός εν γνώσει του εκδότη. Το 1967 το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο επεξέτεινε την παραπάνω ρύθμιση και για τα «δημόσια πρόσωπα», δηλαδή τα πρόσωπα που λόγω της θέσης τους ή λόγω συγκεκριμένων περιστατικών κατά το δικαστήριο βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

Παρά το γεγονός ότι το δικαστήριο ολίσθησε σε μια σειρά περαιτέρω επιμέρους διακρίσεων, ήδη είχε προβεί σε μια διαβάθμιση προς όφελος των εκδοτών τύπου και σε βάρος των δικαιωμάτων των «δημοσίων προσώπων». Ωστόσο η έννοια της διασημότητας είναι ευρεία και απροσδιόριστη. Δεν περιλαμβάνει αποκλειστικά διασημότητες –ευρέως γνωστά πρόσωπα – αλλά επεκτείνεται και στα πρόσωπα που ασκούν το δικαίωμά τους στη δημοσιότητα (νομικά στην ελληνική έννομη τάξη το δικαίωμα στη δημοσιότητα εδράζεται στην ελευθερία που κατοχυρώνει το α. 5§1 Σ.) .

Ειδοποιό στοιχείο των δημοσίων προσώπων αποτελεί το δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού να έχει εικόνα της προσωπικότητάς τους ενώ χαρακτηριστικό τους στοιχείο αποτελεί ότι τα εν λόγω πρόσωπα δεν ασκούν το δικαίωμα ανωνυμίας. Δημόσια πρόσωπα και πρόσωπα της επικαιρότητας ταυτίζονται εννοιολογικά.

Οι παρακάτω αποτελούν σκέψεις του γράφοντος που προκύπτουν από την αμέσως προηγούμενη προσέγγιση.

Εν κατακλείδι για τη διαπίστωση αν ένα πρόσωπο είναι δημόσιο και θεωρείται της επικαιρότητας είναι ανάγκη να ακολουθηθούν τα παρακάτω μεθοδολογικά βήματα.

- α) Δεν περιοριζόμαστε μόνο στις «διασημότητες»
- β) Τα πρόσωπα αυτοπροσδιορίζονται ως δημόσια
- γ) Αν δε συντρέχει αυτοπροσδιορισμός εξετάζεται το κριτήριο του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος – αν αντικειμενικά γεννιέται – γύρω από την προσωπικότητά τους βάσει της κοινωνικής τους δράσης
- δ) Εξετάζεται το κριτήριο του δικαιώματος στην ανωνυμία και κατά πόσο αυτό ασκείται από το πρόσωπο.
- ε) Τέλος εξετάζεται αν σε όμοια ή ανάλογη περίπτωση το πρόσωπο ανέχθηκε επεμβάσεις στο δικαίωμά του στην προσωπικότητα.

αβ. Ανάλυση του δικαιώματος της προσωπικότητας

Στο παρόν τμήμα της εργασίας αναλύεται το δικαίωμα της προσωπικότητας. Η μέθοδος ανάλυσης περιγράφεται στο βιβλίο του καθ. Δημητρώπουλου Α., Συνταγματικά δικαιώματα – γενικό μέρος – . Στο τέλος της παρούσας εργασίας υπάρχει γράφημα που αναπαριστά την ανάλυση του δικαιώματος.

Στην νομική έννοια της προσωπικότητας αντιστοιχεί, λοιπόν, το δικαίωμα στην προσωπικότητα.

Εφόσον το δικαίωμα της προσωπικότητας είναι ειδική έκφανση του μητρικού δικαιώματος της ανθρωπίνης αξίας σε ατομικό επίπεδο, συνάγεται ότι θα φέρει τα χαρακτηριστικά της

ανθρώπινης αξίας. Συντρέχει δηλαδή περίπτωση κατοχύρωσης στο Σ. αντικειμενικής αρχής (αντικειμενικό δίκαιο) από την οποία απορρέουν ατομικά δικαιώματα (υποκειμενικά δίκαια) . Συγκεκριμένα στο α. 2 § 1 καθιερώνεται η αντικειμενική αρχή της ανθρώπινης αξίας, από την οποία εκπηγάζουν ατομικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα του καθενός στην προσωπικότητα.

Τα παραπάνω σχετίζονται με τον πυρήνα του δικαιώματος της προσωπικότητας. Ο πυρήνας κάθε δικαιώματος περιλαμβάνει το προστατευόμενο αγαθό, τους εννοιολογικούς προσδιορισμούς του και την ικανότητα κτήσης.

Στο δικαίωμα της προσωπικότητας το προστατευόμενο αγαθό αποτελεί η προσωπικότητα του καθενός ως ειδική εκδήλωση της αντικειμενικής αρχής της ανθρώπινης αξίας. Οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί του έννομου αγαθού, όπως προκύπτουν από τη θέληση του συντακτικού νομοθέτη, αναφέρονται παραπάνω . Τέλος η κτήση του δικαιώματος αφορά στον φορέα του.

Συνεπώς, φορέας του δικαιώματος που κατοχυρώνεται συνταγματικά είναι κατ' αρχήν κάθε φυσικό πρόσωπο και όχι τα νομικά πρόσωπα. Πρόκειται συνεπώς για χαρακτηριστικό δικαίωμα του ανθρώπου εν γένει, εφόσον φορέας του μπορεί να είναι ο καθένας άνθρωπος και όχι μόνον οι Έλληνες πολίτες.

Είναι προσωπικό και προσωποπαγές (ακληρονόμητο) δικαίωμα ενώ είναι και ενιαίο, κάτι που σημαίνει ότι δεν χωρεί παραίτηση από αυτό, αφού υπαγχθέν στα προσωπικά είναι παράλληλα και απαράγραπτο και αναπαλλοτρίωτο. Νομικό επιχείρημα που αποδεικνύει ότι δε χωρεί παραίτηση από το δικαίωμα στην προσωπικότητα αποτελεί η προστατευτική υποχρέωση του κράτους βάσει των α.α. 2 και 25§§ 1.

Το δικαίωμα της προσωπικότητας σε γενικό επίπεδο έχει, όπως και άλλα συνταγματικά δικαιώματα, αμυντικό, προστατευτικό και διασφαλιστικό περιεχόμενο.

Το αμυντικό του περιεχόμενο στρέφεται εναντίον του κράτους, αλλά και εναντίον των ιδιωτών αναπτύσσοντας έτσι διαπροσωπική ενέργεια δια του α. 25 § 1 εδ. γ' Σ. . Ισχύει δηλαδή erga omnes λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του.

Έτσι τα όργανα της Πολιτείας οφείλουν να σέβονται την προσωπικότητα καθενός από τους πολίτες. Οφείλουν δηλαδή σε γενικό επίπεδο να απέχουν από πράξεις και παραλείψεις που προσβάλλουν το δικαίωμα του πολίτη. Η παραπάνω διαπίστωση προκύπτει αφενός από τη γραμματική ερμηνεία του α. 2 § 1 Σ που ορίζει ότι είναι υποχρέωση του κράτους ο σεβασμός της ανθρώπινης αξίας και αφετέρου λόγω της σχέσης ειδικού προς γενικό της προσωπικότητας με την ανθρώπινη αξία.

Αλλά και οι ιδιώτες, δηλαδή όλα τα φυσικά πρόσωπα και τα ΝΠΙΔ, – λόγω και του α. 25§ 1 εδ. γ' Σ. – οφείλουν να μην παραβιάζουν και να σέβονται το δικαίωμα στην προσωπικότητα του καθενός από τους πολίτες-φορείς.

Το προστατευτικό περιεχόμενο του δικαιώματος της προσωπικότητας δηλώνεται στο συνταγματικό κείμενο στο ίδιο άρθρο με τη λέξη «προστασία» της αξίας του ανθρώπου. Στρέφεται αποκλειστικά προς την κράτος και έγκειται στην αξίωση του προσβαλλομένου στην προσωπικότητά του να αποτρέπεται μια προσβολή στο δικαίωμα, ή να αρθεί μια υφιστάμενη προσβολή της προσωπικότητας ή να παραιτηθεί στο μέλλον, με χρήση των μέσων του Κράτους (π.χ. καταναγκασμός, Δικαστήρια, εκτελεστικά όργανα).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της προστατευτικής διάστασης του δικαιώματος αποτελεί το δικαίωμα απάντησης ενός θιγόμενου στην προσωπικότητά του από συκοφαντικό δημοσίευμα στον τύπο, δικαίωμα που παρέχει το κράτος κατοχυρώνοντάς το, πλέον, ρητά στο α. 14 § 5 Σ. Ο θιγόμενος στρέφεται προς το κράτος και ζητά να εξαναγκάσει τον θιγοντα μέσω του εν λόγω μηχανισμού-μέσου να επανορθώσει.

Το διασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος της προσωπικότητας κατατείνει στην εξασφάλιση της πραγμάτωσης και της υλοποίησης σε πραγματικό επίπεδο του δικαιώματος. Συγκεκριμένα και όσον αφορά στο δικαίωμα στην προσωπικότητα ο φορέας του απαιτεί αποκλειστικά από το κράτος να διασφαλίζει το δικαίωμά του παρέχοντας τα θεσμικά εχέγγυα για την ουσιαστική πραγμάτωση της προσωπικότητας.

Ο καθένας διεκδικεί από το κράτος, γεγονός που απορρέει από τη γραμματική διατύπωση του α 2§ 1 Σ. και τον όρο «υποχρέωση» του κράτους, την πραγμάτωση της προσωπικότητάς του. Έτσι στην διεκδικητική του διάσταση το διασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος στην προσωπικότητα, καίτοι δυσπροσδιόριστο, εκφράστηκε χαρακτηριστικά και εν είδει παραδείγματος, πριν από τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, όταν και διεκδικείτο η συνταγματική κατοχύρωση ενός δικαιώματος διασφαλιστικού της προσωπικότητας που θα σχετιζόταν με ανόρθωση της προσβολής που υπέστη ένα άτομο από συκοφαντικό δημοσίευμα.

Το Κράτος και συγκεκριμένα η αναθεωρητική Βουλή ενστερνίστηκε το διεκδικητικό δικαίωμα

και καθιέρωσε στο α. 14§ 5 Σ. δικαίωμα απάντησης σε συκοφαντικό δημοσίευμα, ενδεικνύοντας μ' αυτόν το τρόπο και το πάντα επίκαιρο διασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος της προσωπικότητας.

Το δικαίωμα στην προσωπικότητα ασκείται από κάθε άνθρωπο –τον καθένα (κατά την έννοια της αντωνυμίας «man» της γερμανικής γλώσσας). Η άσκηση του δικαιώματος σχηματοποιείται συμβατικά στην περιφέρεια του κύκλου που οριοθετεί το δικαίωμα. Ο καθένας δύναται να υλοποιεί το περιεχόμενο του δικαιώματος, εν προκειμένω να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του, ενεργοποιώντας την εξουσία που του παρέχεται στο α. 5 του Σ. , ανάπτυξη που θα οδηγήσει στην απόλαυση ωφελειών – όπως είναι για παράδειγμα η απόλαυση από το όνομα, τη φωνή, την εικόνα, τη φήμη, από τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, από την ανέλιξη κλπ. – συνισταμένων σε ηθική, υλική κλπ. απόλαυση. Το δικαίωμα στην προσωπικότητα στις διάφορες εκδηλώσεις του –π.χ. ανέλιξη – μπορεί να ασκηθεί ελεύθερα σε ορισμένο χρόνο – συνεχώς, για παράδειγμα – , τόπο – σε κάθε χώρο – και με ορισμένο τρόπο – που καθορίζεται από το δικαιούχο. Ο τρόπος όμως άσκησης καίτοι ελεύθερος οριοθετείται από τον παροχέα του δικαιώματος, όπως αναπτύσσεται αμέσως παρακάτω.

Έτσι, οριοθετήσεις του δικαιώματος της προσωπικότητας αποτελούν όπως και για κάθε άλλο συνταγματικό δικαίωμα κυρίως οι γενικές οροθετικές ρήτρες που ορίζονται στο α. 5§1 Σ. . Συγκεκριμένα στο άρθρο αυτό ορίζεται μεταξύ άλλων ότι καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει την προσωπικότητά του ... εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη. Άρα το Σύνταγμα, τα χρηστά ήθη και τα δικαιώματα των άλλων αποτελούν οριοθετήσεις και πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά ώστε να υπάρχει νόμιμη άσκηση ενός δικαιώματος. Παρακάτω ακολουθεί ανάλυση καθεμίας από τις οροθετικές ρήτρες.

Όριο του δικαιώματος της προσωπικότητας αποτελεί, λοιπόν, πρώτον το Σύνταγμα. Ο συντακτικός νομοθέτης χρησιμοποιώντας τη λέξη Σύνταγμα εννοεί το Σύνταγμα ως γραπτό κείμενο και τους σύμφωνους με το Σ. νόμους. Έτσι το δικαίωμα της προσωπικότητας οριοθετείται από τις νομικές επιταγές του Συντάγματος και των σύμφωνων με το Σ. νόμων, όπως για παράδειγμα του ΑΚ και του ΠΚ.

Άρα είναι συνταγματικά επιβεβλημένο το δικαίωμα στην προσωπικότητα να ασκείται εντός του πλαισίου του Σ. και των νόμων, με αποτέλεσμα μια συμπεριφορά «ανάπτυξης της προσωπικότητας» που θα πληροί την ειδική υπόσταση του ά. 361 ΠΚ και θα συνίσταται σε εξύβριση, να είναι τόσο παράνομη – όπως ορίζεται στον ΠΚ – όσο και αντισυνταγματική – αφού αποδοκιμάζεται από την έννομη τάξη ως σύνολο δια του α. 5§ 1 Σ. . Έτσι η πράξη εξύβρισης δεν εμπεριέχεται στον οροθετημένο κύκλο του δικαιώματος της ανάπτυξης της προσωπικότητας και άρα δεν προστατεύεται συνταγματικά.

Η δεύτερη οροθετική επιταγή του α. 5 έγκειται στα χρηστά ήθη. Τα χρηστά ήθη αποτελούν την έντιμη συμπεριφορά ενός μέσου ανθρώπου και δεν ταυτίζονται με τους κανόνες της ηθικής. Συνεπώς το δικαίωμα στην προσωπικότητα ασκείται νομίμως εφόσον ασκείται καλόπιστα, όπως θα το ασκούσε ένας μέσος έντιμος άνθρωπος. Οι συγκεκριμένη γενική ρήτρα είναι εξειδικεύσιμη ανά περίπτωση, λόγω των αξιολογικών κρίσεων που φέρει. Αφού τα χρηστά ήθη είναι γενική οριοθετική ρήτρα και εφαρμόζεται σε όλα τα συνταγματικά δικαιώματα, θα εφαρμόζονται και ως οριοθετική ρήτρα του δικαιώματος στην προσωπικότητα. Ειδικά όμως όταν προσβάλλεται το δικαίωμα στην προσωπικότητα που πηγάζει από την αρχή της ανθρώπινης αξίας, ταυτόχρονα παραβιάζονται τα χρηστά ήθη. Αυτό συμβαίνει εφόσον τα χρηστά ήθη είναι μέτρο συμπεριφοράς ενός έντιμου ανθρώπου, συμπεριφορά που ενισχύει την εμπιστοσύνη μεταξύ των κοινωνιών του δικαίου . Άρα ο προσβολέας της προσωπικότητας του άλλου όχι μόνο δε συμβάλλει, αλλά περιορίζει την εμπιστοσύνη μεταξύ των κοινωνιών, δρώντας εκτός πλαισίου χρηστών συνηθειών – όπως δηλαδή θα δρούσε κάποιος κοινωνικά μη έντιμος.

Η οριοθετική ρήτρα των χρηστών ηθών μεταβάλλεται ως προς το περιεχόμενό της μέσα στο χρόνο και προσδιορίζεται από τον κοινωνικό χώρο. Ωστόσο στην περίπτωση της προσωπικότητας η προσβολή της συνιστά πάντοτε ανήθικη συμπεριφορά, αν και τα κριτήρια προσβολής ποικίλουν και μεταβάλλονται εύκολα. Μια έκφραση, δηλαδή, που πιθανόν να προσέβαλε τα χρηστά ήθη πριν από 20 έτη είναι δυνατό να μην είναι προσβλητική σήμερα και έτσι να μη θίγεται το δικαίωμα στην προσωπικότητα αυτού στον οποίο απευθύνεται. Σε τελική ανάλυση τα χρηστά ήθη είναι ρήτρες που εξειδικεύονται κάθε φορά από το δικαστή ad hoc, αποτελώντας παράλληλα γνώμονα κρίσης μιας συμπεριφοράς, βάσει της κοινωνικής αντίληψης για την εμπιστοσύνη μεταξύ των ατόμων εντός της έννομης τάξης. Τα χρηστά ήθη είναι η «λυδία λίθος» πάνω στην οποία προβάλλεται μια συμπεριφορά και

από τη σύγκρισή τους προκύπτει η «αξία» της συμπεριφοράς, το κατά πόσον δηλαδή είναι έντιμη και προάγει την κοινωνική εμπιστοσύνη.

Συναφής με την έννοια των χρηστών ηθών είναι η έννοια της κατάχρησης δικαιώματος που προβλέπεται και απαγορεύεται ως γενική συνταγματική αρχή στο α.25§ 3 Σ. Το Σ. απαγορεύει γενικά τη νομότυπη πλην όμως υπερβολική και για τούτο μη ανεκτή από την έννομη τάξη άσκηση δικαιώματος. Απαγορεύεται δηλαδή μια δραστηριότητα-άσκηση δικαιώματος που είναι καθόλου νόμιμη, αλλά αντίθετη στην έννομη τάξη, για το λόγο ότι γίνεται με υπερβολικό-καταχρηστικό τρόπο. Έτσι η νόμιμη συμπεριφορά αλλάζει γένος και γίνεται παράνομη, διότι είναι υπερβολική-άμετρη.

Η τελευταία οριοθετική ρήτρα του α. 5 §1 του Σ., συνίσταται στα δικαιώματα των άλλων. Η εν λόγω οριοθέτηση εισάγει μια ρήτρα κοινωνικότητας που ενισχύεται και με τις διατάξεις των α.α. 25 § 1 και 106 § 2. Η κοινωνική συνύπαρξη συνεπάγεται εκ φύσεως οριοθετήσεις συμπεριφορών. Πέραν από φιλοσοφικές αναζητήσεις η κοινωνία για να είναι βιώσιμη απαιτεί άμβλυση αντιθέσεων που επιτυγχάνεται με οριοθέτηση συμπεριφορών. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων των άλλων είναι βασική και γενική συνταγματική αρχή. Όταν κάποιος ασκεί ένα συνταγματικό δικαίωμα οφείλει γενικά και λόγω του α. 5§1 να μην περιορίζει, παράνομα, τα δικαιώματα των άλλων. Η ελεύθερη δράση του ατόμου οριοθετείται τελικά σαφώς από τα δικαιώματα των άλλων, διαφορετικά υφίσταται προσβολή. Η οριοθετική επιταγή των δικαιωμάτων των άλλων είναι κρίσιμη και στην περίπτωση της διαπλοκής του τύπου με την προσωπικότητα. Η άσκηση του δικαιώματος της προσωπικότητας του ενός δεν μπορεί να προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων. Αλλά και αντίστροφα, το δικαίωμα στην ελευθεροτυπία δεν μπορεί να προσβάλλει το δικαίωμα στην προσωπικότητα ενός ανθρώπου. Η εν λόγω σχέση δημιουργεί πολλά σημεία τριβής και απαιτεί κρίσιμη νομική αντιμετώπιση ώστε να αίρονται οι ψευδοσυγκρούσεις.

αγ. Ανάλυση του θεσμού και του δικαιώματος της ελευθεροτυπίας

Η ελευθεροτυπία κατοχυρώνεται στο α. 14 του Σ.. Στην §1 ως δικαίωμα και στην §2 ως θεσμός. Αποτελεί ιδιαίτερη εκδήλωση του μητρικού δικαιώματος της ελευθερίας (α. 5§1) και εντάσσεται στο πλαίσιο της ελεύθερης διάδοσης των ιδεών. Συνδέεται επίσης άρρηκτα με το α. 5Α Σ. που κατοχυρώνει την ελευθερία πληροφόρησης. Στο α. 10 της ΕΣΔΑ εδράζεται η προστασία της ελευθερία έκφρασης σε υπερεθνικό επίπεδο.

Η περίπτωση του α. 14 είναι κλασσική της κατοχύρωσης από το Σ. αντικειμενικών αρχών εκ των οποίων παράγονται υποκειμενικά δίκαια. Η αντικειμενική αρχή (θεσμός) καθιερώνεται στην §2 με τη φράση «ο τύπος είναι ελεύθερος». Από αυτήν απορρέει για τον καθένα το συνταγματικό δικαίωμα της §1 να εκφράζει τους στοχασμούς του δια του τύπου (τηρώντας τους νόμους του κράτους). Επιπρόσθετα το α. 14 Σ. κατοχυρώνει την ελεύθερη διάδοση των στοχασμών που είναι εφικτή και μέσω του τύπου.

Συνεπώς η ελευθεροτυπία ως δικαίωμα υπάγεται στα δικαιώματα της πνευματικής υπόστασης του ατόμου. Φορέας του είναι ο καθένας ανεξαρτήτως εθνικότητας (ρητά σήμερα στο α. 14 §1). Φορέας του δικαιώματος μπορούν να είναι τόσο τα νομικά όσο και τα φυσικά πρόσωπα. Προστατεύονται και τα ΝΠΔΔ όπως τα ΝΠΙΔ (άρα προστατεύεται από το α. 14, για παράδειγμα, και ένας Δικηγορικός Σύλλογος όταν εκφράζεται δια του τύπου). Η απόλαυση της ελευθερίας του α. 14 απευθύνεται τελικά σε όλους, δηλαδή τόσο στον εκδότη, όσο και στο δημοσιογράφο, αλλά και στον καθένα που θέλει δια του τύπου να εκφράσει τους στοχασμούς του.

Οι διαστάσεις του δικαιώματος είναι δύο. Η αμυντική και η προστατευτική.

Η αμυντική έγκειται στην προστασία απέναντι στο κράτος. Το κράτος απαγορεύεται να επενεργεί βλαπτικά στο δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου. Το αμυντικό περιεχόμενο αναπτύσσει παράλληλα και διαπροσωπική ενέργεια δια του α. 25§1. Άρα η αμυντική ενέργεια του δικαιώματος στρέφεται και κατά της ιδιωτικής εξουσίας – τελικά *erga omnes* –. Το προστατευτικό περιεχόμενο του δικαιώματος της ελευθεροτυπίας απευθύνεται προς το κράτος. Έτσι το τελευταίο οφείλει να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να παρεμποδιστεί και να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η παρεμπόδιση της άσκησης του δικαιώματος. Κάθε είδους νομικών κυρώσεων εκδοτών, για παράδειγμα, εκδηλώνουν το προστατευτικό περιεχόμενο του δικαιώματος.

Το διασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος δεν είναι σαφές. Ωστόσο η ελευθεροτυπία αξιώνει παροχές από πλευράς κράτους.

Οι οριοθετήσεις του δικαιώματος της ελευθεροτυπίας είναι οι εξής. Το α. 5§1 με το οροθετικό τρίπτυχο κάθε συνταγματικού δικαιώματος, η τήρηση των νόμων ως ορίζεται στο

α. 14§1, που ωστόσο καλύπτεται από την οριοθέτηση του α. 5§1 και άρα πλεονάζει, το καθήκον αλήθειας της §5 του α. 14, η ακρίβεια των δημοσιευμάτων (εξ αντιδιαστολής από το α. 14§5), οι περιπτώσεις για τις οποίες μπορεί να διενεργηθεί κατάσχεση εντύπου και περιοριστικά ορίζονται στην §2 του α. 14 και οι οιονεί περιορισμοί της παύσης έκδοσης, και της απαγόρευσης άσκησης δημοσιογραφικού επαγγέλματος για υπέρβαση της ελευθεροτυπίας.

Η ελευθεροτυπία ωστόσο κατοχυρώνεται, όπως προαναφέρθηκε και ως θεσμός. Ο συντακτικός νομοθέτης τον εξοπλίζει με ορισμένες ελευθερίες διασφαλιστικές της φύσης του. Συγκεκριμένα η ελευθερία διάθεσης, πώλησης, διανομής εντύπων, η ελευθερία ίδρυσης και λειτουργίας επιχείρησης τύπου, η ελευθερία στη διαμόρφωση της εφοδιαστικής αλυσίδας (Logistics) των εντύπων, η ελευθερία δημοσίευσης ή μη πληροφοριών και οι λοιπές σχετικές με το θεσμό εξοπλίζουν την ελευθεροτυπία και εδράζονται στην αρχή της ελευθερίας που κατοχυρώνεται στο Σ. κ.α.. Ο συντακτικός νομοθέτης πλαισιώνει με πολλαπλές εγγυήσεις το θεσμό του τύπου.

Η ελευθεροτυπία ως θεσμός ενδιαφέρει περισσότερο την παρούσα εργασία, διότι μέσα σε αυτόν εφαρμόζεται το δικαίωμα της προσωπικότητας των δημοσίων προσώπων, το οποίο είναι και η υπόθεση εργασίας. Ο θεσμός κατοχυρωμένος συνταγματικά είναι απαραίτητο να συνυπάρξει αρμονικά με το δικαίωμα της προσωπικότητας στην κρίσιμη ειδική σχέση του τύπου με τα δημόσια πρόσωπα.

Μέρος Β' Ειδική Θεματική Προσέγγιση βα. Ειδική σχέση

Ειδικό ζήτημα αποτελεί η προσέγγιση της διαπλοκής της προσωπικότητας με τον τύπο. Γεννιέται δηλαδή το ερώτημα του τρόπου που θα εφαρμοστούν τα επιμέρους συνταγματικά δικαιώματα στην παραπάνω σχέση.

Η προσωπικότητα και ο τύπος τελούν σε σχέση έντασης. Εφόσον πρόκειται για διαπροσωπική σχέση είναι λογικά επόμενο ότι δημιουργείται μια οιονεί αντίθεση του δικαιώματος της προσωπικότητας με το θεσμό του τύπου.

Το συνήθως συμβαίνον είναι να λαμβάνει την πλευρά του επιτιθέμενου ο τύπος και του αμυνόμενου ένα φυσικό πρόσωπο που προσπαθεί να κάνει χρήση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της προσωπικότητάς του. Σ' αυτό το σημείο είναι κρίσιμη η διάκριση εντός της παράταξης του αμυνομένου σε πρόσωπο της επικαιρότητας και σε μη δημόσιο πρόσωπο. Η παρακάτω προσέγγιση αφορά στα δημόσια πρόσωπα.

ββ. Ψευδοσύγκρουση θεσμού και δικαιώματος

Όπως φαίνεται σε μια πρώτη προσέγγιση, τίθεται ζήτημα σύγκρουσης του θεσμού του τύπου με το δικαίωμα της προσωπικότητας των δημοσίων προσώπων. Στην πραγματικότητα όμως και αφού δεν υφίσταται «αντισυνταγματική συνταγματική» (άτοπο) διάταξη, δεν υφίσταται θέμα σύγκρουσης, αλλά συμπόρευσης, αφού το Σύνταγμα καθιερώνει νομίμως τόσο δικαιώματα, όσο και θεσμούς.

Έτσι, ενώ ο τύπος για να επιτελέσει το σκοπό του είναι απαραίτητο να προβεί σε παρεμβάσεις στην προσωπικότητα ορισμένων ατόμων, οφείλει ταυτόχρονα να ακολουθήσει τις συνταγματικές επιταγές. Σε ορισμένες πάλι περιπτώσεις, η άλλη όψη του νομίσιματος απαιτεί από τον φορέα του δικαιώματος της προσωπικότητας να ανέχεται παρεμβάσεις σε αυτό και να μην το ασκεί πλήρως. Το πότε συμβαίνει κάτι τέτοιο είναι νομικό ζήτημα και αντιμετωπίζεται μεθοδολογικά παρακάτω.

βγ. Νομικές μέθοδοι άρσης των αντιθέσεων

Παρακάτω θα γίνει μια προσέγγιση της ειδικής σχέσης του θεσμού της ελευθεροτυπίας με το δικαίωμα στην προσωπικότητα των δημοσίων προσώπων. Δεν τίθεται ζήτημα σύγκρουσης του δικαιώματος της προσωπικότητας με το θεσμό του τύπου και της έννομης σχέσης της δημοσιότητας. Τίθεται μόνο το ζήτημα οριοθέτησης του δικαιώματος στην προσωπικότητα. Η μέθοδος της θεσμικής προσαρμογής λειτουργεί σε συνταγματικό επίπεδο. Εδράζεται στα αξιώματα της αρμονικής συνύπαρξης στο Σ. θεσμών και δικαιωμάτων και του αιτιώδους των

περιορισμών των δικαιωμάτων. Το Σ. καθιερώνει τόσο δικαιώματα, όσο και σύνολο διαπροσωπικών σχέσεων που διαμορφώνουν τους θεσμούς. Οι θεσμοί, τότε μόνο περιορίζουν νόμιμα και σύμφωνα με το Σ. ένα δικαίωμα, αν πληρείται η αίρεση της ύπαρξης ενός κοινού αντικειμενικού στοιχείου του θεσμού και του δικαιώματος. Εν προκειμένω αν υφίσταται τέτοιου είδους στοιχείου στη νομική έννοια της προσωπικότητας και στη νομική έννοια του θεσμού του τύπου. Και αυτό συμβαίνει διότι το Σ. κατοχυρώνει τόσο το δικαίωμα στην προσωπικότητα, όσο και το θεσμό του τύπου. Η εν λόγω μέθοδος προτιμάται από τον καθηγητή κ. Δημητρόπουλο Α. .

Ακολουθώντας θα σκιαγραφηθεί η μέθοδος της στάθμισης συμφερόντων. Η εν λόγω μέθοδος ακολουθείται κυρίως από το ΕΔΔΑ και αποτυπώνεται στη νομολογία του. Κατ' αρχήν ο Δικαστής του ΕΔΔΑ προβαίνει στην ad hoc αξιολόγηση και στάθμιση δύο δικαιωμάτων και, ακολουθώντας δεσμευτικά τις ρήτρες του α. 10 της ΕΣΔΑ, προβαίνει σε εκτίμηση της κάθε περίπτωσης και αποφαινεται ως προς το αν υπάρχει προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας.

Τέλος σε επίπεδο νόμου ακολουθείται η θεωρία του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος. Αυτό το νομικό εργαλείο χρησιμοποιείται από πολλά ελληνικά δικαστήρια για την κρίση «συγκρούσεων» του δικαιώματος της προσωπικότητας με το θεσμό της ελευθεροτυπίας. Εδράζεται στη νομική έννοια του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος, όπως αυτή προβλέπεται στο α. 367 Π.Κ. . Έτσι αν συντρέχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον επιβαρύνεται νομίμως το δικαίωμα στην προσωπικότητα.

Η θεωρία της συναίνεσης λειτουργεί σε κάθε περίπτωση. Υπαρχούσης της συγκατάθεσης του «παθόντος» δεν προσβάλλεται κατά την έννομη τάξη το δικαίωμα στην προσωπικότητά του.

Αναλυτικότερα:

βγ1. Θεσμική Προσαρμογή δικαιώματος – συνταγματικό επίπεδο

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα γίνει προσπάθεια εφαρμογής της μεθόδου της θεσμικής προσαρμογής. Συγκεκριμένα το ζητούμενο της εργασίας θα επιτευχθεί αν γίνει επιτυχής προσαρμογή του δικαιώματος της προσωπικότητας των δημοσίων προσώπων στο θεσμό του τύπου. Απαντάται δηλαδή το κρίσιμο νομικό και πραγματικό ερώτημα, αν επιτρέπεται η δια του τύπου δημοσίευση προς ενημέρωση, πληροφόρηση και κατατόπιση του κοινού και η δημοσίευση δυσμενών κρίσεων και προσβλητικών της τιμής παραστάσεων για πρόσωπα της επικαιρότητας ή προβεβλημένα και δημόσια.

Γενικά η θεσμική προσαρμογή δείχνει τον τρόπο που ασκείται ένα θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα εντός ενός συνταγματικά κατοχυρωμένου θεσμού. Η εφαρμογή του δικαιώματος θα ακολουθήσει δύο κατευθύνσεις. Είτε θα ασκηθεί σε όλη του την έκταση, είτε θα προσαρμοστεί μόνο στο θεσμικό του περιεχόμενο, στο περιεχόμενο δηλαδή που προέκυψε ύστερα από την εφαρμογή του μέσα στο θεσμό. Το δικαίωμα δηλαδή, είτε θα παραμείνει ως έχει βάσει του γενικού περιεχομένου του, είτε θα ασκηθεί μόνον ως προς το θεσμικό του περιεχόμενο.

Κριτήριο για το αν θα εφαρμοστεί το θεσμικό περιεχόμενο του δικαιώματος αποτελεί η έννοια της αιτιώδους συνάφειας. Η αιτιώδης συνάφεια είναι μιας μορφής σύνδεση δύο φαινομένων τελούντων σε σχέση αιτίου-αιτιατού. Συγκεκριμένα η αιτιώδης συνάφεια είναι η σύμπτωση δικαιώματος και θεσμού λόγω της σχέσης αιτιότητας που υπάρχει ανάμεσά τους. Εδράζεται στο αξίωμα ότι η έννομη τάξη είναι αρμονικά και ολοκληρωμένα διαμορφωμένη και κάθε μέρος της πραγματικότητας συνδέεται με τα άλλα με δεσμούς αιτιώδους συνάφειας.

Προαπαιτούμενο στοιχείο όμως για την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας αποτελεί η ύπαρξη κοινού αντικειμενικού στοιχείου μεταξύ θεσμού και δικαιώματος. Αν εντοπιστεί κοινό αντικειμενικό στοιχείο, η έννομη συνέπεια είναι ο περιορισμός του δικαιώματος στο θεσμικό του περιεχόμενο.

Στο ζητούμενο της εργασίας προβαδίζει η αναζήτηση κοινού αντικειμενικού στοιχείου στο θεσμό του τύπου και στο δικαίωμα στην προσωπικότητα των δημοσίων προσώπων που αν ευοδωθεί, θα σημάνει ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας του θεσμού του τύπου και του δικαιώματος στην προσωπικότητα των προβεβλημένων προσώπων.

Έτσι, σύμφωνα και με τον καθηγητή κ. Καρακώστα Γ. , ο κάθε άνθρωπος μεριμνά ώστε να οριοθετήσει και να προσδιορίσει την παρουσία του στο κοινωνικό σύνολο, γεγονός που του παρέχει αξίωση σεβασμού των όσων στοιχείων της προσωπικότητας του εκείνος ατομικά προτάσσει ως χρήζοντα μη επέμβασης από τρίτους. Η δυνατότητα αυτή χαρακτηρίζεται ως

εξουσία αυτοπροσδιορισμού και στηρίζεται συνταγματικά στο α. 5 § 1 Σ., το οποίο κατοχυρώνει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Βάσει αυτού του άρθρου προκύπτει ότι ο καθένας είναι ελεύθερος να αποφασίζει για τις πτυχές της προσωπικότητας που θα αποκαλύψει σε τρίτους, με ποια εικόνα θα εμφανιστεί στο κοινωνικό του περιβάλλον και το πότε προσβάλλεται η προσωπικότητά του.

Ωστόσο η ελευθερία αυτοπροσδιορισμού περιορίζεται λόγω της φύσης της. Έτσι η ανοχή επεμβάσεων στην προσωπικότητα του καθενός αποτελεί συνάρτηση του τρόπου ζωής που ο καθένας έχει επιλέξει.

Όποιος δηλαδή έχει επιλέξει να συμμετάσχει σε δημόσια διαδήλωση ή εκθέτει τις οικογενειακές του σχέσεις σε κοινή θέα, είναι φυσιολογικό εκ των πραγμάτων ότι αποδέχεται το ενδεχόμενο της εκ μέρους τρίτων παρακολούθησής ή φωτογράφησής του. Όποιος κατά μείζονα λόγο έχει επιλέξει –στη βάση της ελευθερίας αυτοπροσδιορισμού του α. 5§ 1 Σ.– να παρίσταται στον κοινωνικό του περίγυρο με τρόπο ώστε να προσπαθεί και να επιτυγχάνει να διακρίνεται ή να υπερδιακρίνεται από τους άλλους συνανθρώπους του, αποτέλεσμα που εκ των πραγμάτων δικαιολογεί δημόσιο ενδιαφέρον γύρω από το πρόσωπό του, οφείλει να ανέχεται και να υπολογίζει ή τουλάχιστον να μην αποκλείει ότι ενδέχεται ο ίδιος να γίνει αντικείμενο συζητήσεως, φωτογράφησης ή παρακολούθησής του από τρίτους. Στον παραπάνω συλλογισμό εδράζεται η έννοια του δημοσίου προσώπου – ή αλλιώς προσωπικότητας της επικαιρότητας –. Δηλαδή ένα αντικειμενικό στοιχείο του δικαιώματος της προσωπικότητας των δημοσίων προσώπων είναι η δημοσιότητα. Τα πρόσωπα αυτά εκτίθενται σε δημοσιότητα. Η ζωή τους εκτίθενται σε γνώση στο ευρύ κοινό και γνωστοποιείται κυρίως δια των ΜΜΕ.

Άρα η προσωπικότητα των δημοσίων προσώπων αναπτύσσεται (α. 5 §1 Σ.) κατ' αρχήν σε πεδίο έντονης δημοσιότητας.

Από την άλλη πλευρά, αντικειμενικό στοιχείο και του θεσμού του τύπου είναι εξ ορισμού η δημοσιότητα. Ο τύπος επιτελεί το σκοπό της γνωστοποίησης γεγονότων στο ευρύ κοινό και μεριμνά ώστε να περιέλθουν πληροφορίες στην κοινή αντίληψη των αναγνωστών. Στην έννοια της πληροφορίας περιλαμβάνονται και πληροφορίες φυσικών προσώπων που σχετίζονται με τη ζωή τους (προσωπική, κοινωνική).

Εφόσον υπάρχει κοινό αντικειμενικό στοιχείο τόσο στο θεσμό του τύπου, όσο και στα δημόσια πρόσωπα (η δημοσιότητα), προκύπτει ότι υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του θεσμού και του δικαιώματος, με συνέπεια να είναι απαραίτητη η προσαρμογή του δικαιώματος στο θεσμό. Άρα το δικαίωμα της προσωπικότητας ενός δημοσίου προσώπου απαιτείται να προσαρμοστεί με τέτοιον τρόπο ώστε να αρμόζει στο θεσμό του τύπου. Η προσωπικότητα δηλαδή των δημοσίων προσώπων αποκτά στη σχέση της με την ελευθεροτυπία μόνο το θεσμικό της περιεχόμενο και βάσει αυτού ασκείται. Συνεπώς είναι απαραίτητη η εισχώρηση του δικαιώματος της προσωπικότητας στο θεσμό του τύπου όταν πρόκειται για την ειδική περίπτωση των προσώπων της επικαιρότητας. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι τα πρόσωπα της επικαιρότητας, ή αλλιώς τα δημόσια – προβεβλημένα πρόσωπα οφείλουν να ανέχονται επεμβάσεις στην προσωπικότητά τους χάριν της νομικής βιωσιμότητας του θεσμού του τύπου. Οφείλουν να μην προσβάλλονται από δυσμενείς κριτικές, γνώμες, να δέχονται τη δημοσίευση φωτογραφιών, την έκθεση σχολίων σχετικών με αυτά, την απασχόληση του τύπου με τη ζωή τους σε όλες τις εκφάνσεις της. Σε αυτές τις περιπτώσεις ενεργοποιείται το θεσμικό περιεχόμενο του δικαιώματος τη προσωπικότητάς τους και περιορίζονται νομίμως στην άσκησή του προς όφελος της ενημέρωσης του κοινού όπως συνταγματικά κατοχυρώνεται και μέσω της ελευθεροτυπίας.

βγ2 Θεμιτός σκοπός – δίκαιη στάθμιση

Το ΕΔΔΑ στη νομολογία του χρησιμοποιεί σε περιπτώσεις έντασης του δικαιώματος της προσωπικότητας των δημοσίων προσώπων και της ελευθεροτυπίας τη μέθοδο της δίκαιης στάθμισης. Η λογική της μεθόδου συνίσταται στο εξής:

Για να περιοριστεί ένα δικαίωμα πρέπει να τελεί σε σχέση αναλογίας προς την ανάγκη θεραπείας ενός θεμιτού σκοπού. Κατά το Δικαστήριο, αυτό σημαίνει ότι επιβάλλεται σε κάθε περίπτωση να συντελείται μια δίκαιη στάθμιση των συμφερόντων που μάχονται από τη μία πλευρά με το θεμιτό σκοπό που επιδιώκεται. Στη στάθμιση αυτή όμως δεν χρησιμοποιεί άμεσα το δικαίωμα της προσωπικότητας, αλλά παραβάλλει την ελευθερία έκφρασης του α. 10 της ΕΣΔΑ με το θεμιτό σκοπό που επιδιώκεται. Αν ο σκοπός είναι σημαντικός και βαρύνουσας σημασίας κατά την κρίση του ΕΔΔΑ, τότε η ελευθερία της έκφρασης δεν πρέπει να περιορίζεται.

Το ΕΔΔΑ λοιπόν εφαρμόζοντας την ΕΣΔΑ προτείνει τη δίκαιη στάθμιση. Από τη μια πλευρά

σταθμίζεται η προσωπικότητα του θιγέντος από δημοσίευμα και από την άλλη ο θεμιτός σκοπός. Ο θεμιτός σκοπός που επιτελεί ένα δημοσίευμα μπορεί να είναι αυτός της προώθησης ενός σχηματικού θέματος της δημόσιας συζήτησης γύρω από ένα σημαντικό για το κοινό ζήτημα (π.χ. πολιτικό θέμα, κοινωνικό – ρατσισμός – κλπ.). Αν το δικαστήριο πειστεί ότι είναι σημαντικό το ζήτημα που πρέπει να προωθηθεί δια του τύπου, τότε η πλάστιγγα γέρνει προς την πλευρά της ελευθερίας έκφρασης με αναπόδραστο περιορισμό του δικαιώματος στην προσωπικότητα ενός δημοσίου προσώπου. (Για σχηματική κατανόηση βλέπε το σχήμα 2 στα γραφήματα.)

βγ3. Δικαιολογημένο ενδιαφέρον – επίπεδο νόμου

Σε επίπεδο νόμου ισχύουν ειδικές ρυθμίσεις για τον τύπο. Εφαρμογή επίσης αξιώνουν και οι διατάξεις του ΠΚ. Έτσι τα α. 361 επ. ΠΚ ρυθμίζουν αξιόποινες συμπεριφορές που προσβάλλουν το έννομο αγαθό της τιμής. Το εν λόγω αγαθό αποτελεί στοιχείο της έννοιας της προσωπικότητας, η οποία υπάγεται στην έννοια γένους της ανθρώπινης αξίας και προστατεύεται συνταγματικά στο α. 2§1 Σ. .

Συγκεκριμένα το α. 367 ΠΚ κατοχυρώνει ειδικούς λόγους άρσης το αδικού των συμπεριφορών της εξύβρισης, δυσφήμισης και συκοφαντικής δυσφήμισης, όπως στοιχειοθετούνται στα α.α. 361-363 ΠΚ. Μεταξύ άλλων ειδικό λόγο άρσης του αδικού συνιστά και η περίπτωση γ) του α. 367 που αναφέρεται στο «δικαιολογημένο ενδιαφέρον». Η συνδρομή δικαιολογημένου ενδιαφέροντος λειτουργεί ως κριτήριο για το κατά πόσο μια προσβολή της τιμής είναι τελειωτικά άδικη ή όχι. Έτσι συντρέχοντας του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος μια προσβολή της τιμής ενός προσώπου ενδεχομένως να μην είναι άδικη και αντίστροφα.

Τέτοιου είδους ενδιαφέρον έχουν και τα πρόσωπα που συνδέονται με τη λειτουργία των ΜΜΕ για τη δημοσίευση ειδήσεων, την καταχώριση γεγονότων και την παράθεση σχολίων, που σχετίζονται με τη συμπεριφορά προσώπων για τα οποία ενδιαφέρεται το κοινωνικό σύνολο. Άρα αφού τα δημόσια πρόσωπα κινούν εξ ορισμού και εκ της φύσεώς τους το ενδιαφέρον, το ενδιαφέρον που γεννιέται είναι δικαιολογημένο για τον τύπο (αφού ο τύπος απευθύνεται στους αναγνώστες-μέλη της κοινωνίας).

Τα ΜΜΕ επιβεβαιώνοντας το καθεστώς ελευθεροτυπίας αποτελούν κύριους διαύλους διοχέτευσης πληροφοριών στην κοινωνία. Είναι επιφορτισμένα με την πληροφόρηση του κοινού. Σ' αυτήν τη βάση θεμελιώνουν δικαιολογημένο ενδιαφέρον όταν πληροφορούν το κοινό για τα πρόσωπα της επικαιρότητας. Το κοινό απαιτείται να έχει πλήρη και εμπειριστατωμένη εικόνα της προσωπικότητας των δημοσίων προσώπων, κάτι που σημαίνει στην πράξη γνώση πληροφοριών για την ιδιωτική τους ζωή – χωρίς να πλήττεται όμως η σφαίρα του απορρήτου -. Από την άλλη πλευρά και τα δημόσια πρόσωπα οφείλουν να ανέχονται επεμβάσεις που δικαιολογούνται από το ενδιαφέρον της διάχυτης κοινωνικής αντίληψης.

Σε πρακτικό επίπεδο επιτρέπονται δημοσιεύματα στον τύπο για την πληροφόρηση, ενημέρωση, κατατόπιση του κοινού συνοδευόμενα ακόμα και από οξεία κριτική και χαρακτηρισμούς των προσώπων για τα οποία υπάρχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον στα οποία αναφέρονται. Ωστόσο ακόμα και τα συγκεκριμένα δημοσιεύματα οριοθετούνται. Τα όρια είναι συκοφαντική δυσφήμιση (η δημοσίευση ψευδών γεγονότων), ο σκοπός εξύβρισης και η βούληση των ιδίων να παραμείνουν εν κρυπτώ ιδιαίτερες ιδιωτικές τους στιγμές . Αν από το δημοσίευμα προκύπτει σκοπός εξύβρισης ή προβάλλονται ψευδή γεγονότα για πρόσωπα της επικαιρότητας, δεν υφίσταται δικαιολογημένο ενδιαφέρον και δεν αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της προσβολής της τιμής του δημοσίου προσώπου.

βγ4. Συναινεση – επίπεδο νόμου

Σε κάθε περίπτωση εάν υπάρχει συναινεση του δημοσίου προσώπου στην δημοσίευση πληροφοριών που θίγουν την υπόληψή του αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της προσβλητικής της τιμής συμπεριφοράς.

Η νομική τεκμηρίωση έχει ακολούθως. Το α. 308§2 ΠΚ εισάγει ειδικό λόγο άρσης του αδικού για την απλή σωματική βλάβη. Συγκεκριμένα δε στοιχειοθετείται απλή σωματική βλάβη, αν ο φορέας του έννομου αγαθού της υγείας είχε συναινέσει σε αυτή.

Η ratio της διάταξης εκφράζει τη βούληση του νομοθέτη να μη θεωρεί αξιόποινη μια συμπεριφορά που βλάπτει σε πολύ μικρό βαθμό το έννομο αγαθό της υγείας ενός προσώπου, αν αυτή η μικρή βλάβη εδραζόταν στη συναινεση του παθόντος. Ο νομοθέτης δηλαδή ορίζει ότι είναι δεκτικό διάθεσης το αγαθό της υγείας.

Το βλαφθέν έννομο αγαθό στην παραπάνω περίπτωση είναι η υγεία. Το έννομο αγαθό της υγείας τελεί νομικά και ηθικά σε σχέση μεγίστου προς έλασσον αντιπαραβαλλόμενο με το

έννομο αγαθό της τιμής. Δηλαδή αφού η υγεία μπορεί να υποχωρήσει, αν υπάρχει συναίνεση, πολλώ δε μάλλον μπορεί η τιμή. Συνεπώς μπορεί η συναίνεση να εφαρμοστεί ως ειδικός λόγος άρσης του αδικού «αναλογικά» και επί προσβολής της τιμής.

Άρα δεν πληρούνται η ειδικές υποστάσεις των εγκλημάτων 361 επ. ΠΚ αν υπάρχει συναίνεση του παθόντος. Έτσι, για παράδειγμα, πρόσωπο που έχει συναίνεσει σε δημοσίευση αποκαλυπτικών φωτογραφιών του σε περιοδικό με σκοπό να κερδίσει δημοσιότητα και «φήμη», δεν μπορεί μεταγενέστερα να επικαλεστεί εναντίον του εντύπου προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητάς του.

Ωστόσο η συναίνεση του προσώπου για τη δημοσίευση φωτογραφιών δεν είναι πάντοτε απαραίτητη. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση των προβεβλημένων ατόμων, όπως για παράδειγμα διάσημων δικηγόρων, καλλιτεχνών κλπ. . Αυτές οι κατηγορίες ατόμων στα πλαίσια του αυτοπροσδιορισμού της προσωπικότητάς τους και της επιλογής τους να προβάλλονται κινούν το ενδιαφέρον του κοινού σε κάθε τους δραστηριότητα. Είναι θεμιτή λοιπόν η λήψη και δημοσίευση φωτογραφιών τους χωρίς τη συναίνεσή τους όταν εκείνα εκθέτουν τους εαυτούς τους σε κοινή θέα (όπως για παράδειγμα σε χώρους διασκέδασης).

βδ. Όρια «υποχώρησης» του δικαιώματος της προσωπικότητας
– δημόσιοι λειτουργοί

Όρια της υποχώρησης του δικαιώματος στην προσωπικότητα χάριν της ελευθερίας έκφρασης και της ελευθερίας του τύπου αποτελούν σαφώς οι οριοθετικές ρήτρες του α. 5, όπως επίσης και η καταχρηστική άσκηση σύμφωνα με το α. 25 Σ. . Ωστόσο το δικαίωμα στην προσωπικότητα είναι απαραίτητο να μην περιορίζεται σε βαθμό που να απεμπολείται η εξουσία που παρέχει στο φορέα του.

Γι' αυτό το λόγο ενώ είναι κατ' αρχήν νομικά θεμιτό ο τύπος να αποκαλύπτει προσωπικά δεδομένα δημοσίων λειτουργών (κληρικών, δικαστών, καθηγητών πανεπιστημίου), από την άλλη πλευρά είναι απαραίτητοι και κάποιοι περιορισμοί στην ελευθεροτυπία χάριν της προσωπικότητας των παραπάνω ατόμων. Κατ' αρχήν οι περιορισμοί είναι δύο.

Όταν ο τύπος ασχολείται με αυτά τα πρόσωπα με κριτική διάθεση οφείλει:

i) να συνδέει τα προσωπικά δεδομένα που αφορούν στο πρόσωπο του δημοσίου λειτουργού με αυτήν την άσκηση του δημοσίου λειτουργήματος που τους έχει ανατεθεί από την Πολιτεία. Έτσι μόνον ο τύπος δικαιολογεί την ελεγκτική του λειτουργία. Και ii) να μην παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας. Δηλαδή οφείλει ο τύπος να δημοσιεύει στοιχεία που είναι αναγκαία για την πληροφόρηση του κοινού και τίποτα παραπάνω. Σε αντίθετη περίπτωση όταν δημοσιεύει τα μη αναγκαία για την πληροφόρηση του κοινού στοιχεία υπερακοντίζει το σκοπό της πληροφόρησης και παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας.

Συνεπώς αν πληρούνται και οι παραπάνω περιορισμοί η ελευθεροτυπία, δεν καταστρατηγεί νομικά την ανθρώπινη αξία που απολαμβάνουν νομικά και τα δημόσια πρόσωπα. Ο δημοσιογράφος δηλαδή οφείλει, κατά την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθεροτυπία, όταν ασχολείται με δημοσίους λειτουργούς, να αναφέρει μόνο τα αναγκαία για την πληροφόρηση του κοινού στοιχεία και να προβαίνει σε αναγκαίες για την πληροφόρηση αξιολογικές κρίσεις (ακόμα και οξείας μορφής) που αφορούν στο λειτούργημά του. Συνεπώς, για παράδειγμα, είναι παράνομη η δημοσίευση του τηλεφώνου και της διεύθυνσης ενός κατηγορούμενου δικαστή, διότι αυτή η ενέργεια δεν συνδέεται άμεσα με τα λειτούργημά του και δεν είναι αναγκαία για την πληροφόρηση του κοινού. Εξίσου παράνομη είναι η δημοσίευση φωτογραφίας ενός δικαστή σε προσωπικές στιγμές του, διότι αυτή η δημοσίευση δε συνδέεται με το λειτούργημά του – ο ίδιος είναι δυνατόν να το ασκεί πλήρως και άψογα –.

Αντίθετα είναι νόμιμη η δημοσίευση στον τύπο της φορολογικής δήλωσης της γυναίκας ενός δικαστή. Αυτό συμβαίνει διότι αν λ.χ. δεν δικαιολογείται κάλυψη του εισοδήματος από τις αποδοχές και των δύο και παρουσιάζεται απόκλιση, τότε δημιουργούνται υπόνοιες για χρηματισμό του δικαστή, κάτι που αναμφίβολα σχετίζεται με την άσκηση του λειτούργημάτος του και δίχως άλλο ενδιαφέρει το κοινό. Το γεγονός ότι δημοσιεύεται η δήλωση της γυναίκας του δεν συνιστά παρανομία, διότι είναι συνήθης η πρακτική των παρένθετων προσώπων που «καλύπτουν» παράνομα έσοδα και είναι θεμιτή η διερεύνηση του ζητήματος. Εξίσου νόμιμη είναι η δημοσίευση φωτογραφίας ενός μητροπολίτη να «ερωτοτροπεί» διότι η δημοσίευση συνδέεται με την άσκηση του λειτούργηματος του ιερωμένου. Ο μητροπολίτης είναι ενταγμένος στο σώμα της Εκκλησίας και ακολουθεί τους κανόνες της, ένας εκ των οποίων απαγορεύει τις ερωτικές σχέσεις των μητροπολιτών. Έτσι μια τέτοιου περιεχομένου φωτογραφία αφορά στο λειτούργημά του.